

ds. Joep Dubbink

Schriftlezingen: Sefanja 1:14-2:3 – Marcus 13:14-33

Gemeente onze Heer,

‘Nabij is de grote dag des Heren, nabij en hij nadert haastig’. Wat een angstaanjagend verhaal is dat toch, die profetie over de oordeelsdag van de Heer, en wat Jezus daarover vertelt. Vervreemdend om daar afgelopen dagen mee bezig te zijn, terwijl er hagelstormen over Nederland raasden alsof die dag al begonnen was – maar toch niet echt. Want ik zat in alle rust bij de centrale verwarming met een kopje thee en wat kruidnoten. En ik vroeg me af: wat kunnen we hiermee?

Zitten wij op zo’n dag van oordeel te wachten? Interessante vraag: een paar weken geleden stuurde de PKN de resultaten van een onderzoek rond. 81% van de kerkleden ziet uit naar Gods koninkrijk, 81%. Da’s heel veel in een enquête, al vroeg ik me wel even af of die 19% het geloof kwijt was geraakt, of liever nog eerst die reis wilde maken, of dat feest wilde geven...

Maar goed, Koninkrijk Gods, of Gods goede toekomst, akkoord. Maar een oordeelsdag? Dat liever niet: ik in elk geval niet, comfortabel als ik daar zat had ik geen enkele behoefte aan zo’n oordeelsdag. Maar toen ik beter keek welk verband die tekst stond, toen schrok ik. Want het eerste woord van het volgende vers, dat we dus net *niet* gelezen hebben, dat kwam meteen binnen: ‘Gaza’.

Want Gaza zal verlaten zijn, en Askelon tot een woestijn worden (Sefanja. 2:4).

Zeker, dat Gaza van het journaal, dat bestond al in bijbelse tijden, een Filistijnse stad. In het vervolg blijkt, dat in het allesvernietigende oordeel over Juda ook zijn burenen niet gespaard zullen worden. En even voor de duidelijkheid: de tekst is hier niet afgeknipt *vanwege* Gaza. Het leesrooster werd al jaren terug gemaakt. Maar dat toeval, als je dat zo wilt noemen, bepaalde mij wel bij de context in bredere zin, van mij als lezer. Want hoe zitten wij erbij als deze woorden tot ons komen? Dat doet ertoe, dat maakt verschil. En ik bedacht hoe ik deze woorden zou lezen, wanneer ik net onderdak had gevonden tegen kou en regen onder een tentzeil in Gaza, mijn huis verwoest. Als ik dan zou lezen over al die ellende die wordt aangekondigd, en die al begonnen is, vanuit een heel wat minder comfortabele positie dan in Uithoorn bij mijn kopje thee, dan zou ik misschien wensen: laat het *dan* ook maar helemaal gebeuren! Laat *dan* Gods oordeel maar voltrokken worden, zodat ook de boosdoeners tenminste hun trekken thuis krijgen! Maar dan ook iedereen, niet alleen de arme Gazaan, Oekraïner, Libanees of Soedanees of Rus of Israëli, echt iedereen. De rijken niet uitgezonderd. Immers, ‘Noch hun zilver, noch hun goud zal hen kunnen redden op die dag...’, dat is dan op een bittere manier ook nog weer troost. Ook Elon Musk, zelfs al vertrekt ‘ie met een van z’n eigen raketten naar de maan, gaat zich zo niet redden.

\* \* \*

Er was nog een toeval: afgelopen week moest ik een verhaal houden, *uitgerekend* over de donkere kanten van het godsbeeld. Over die storende teksten, die ons een hoog, afstandelijk en streng beeld van God aanbieden, een god die oordeelt en dat oordeel ook voltrekt in alle gruwelijkheid. Teksten waar wij vaak niet meer mee kunnen leven. Uitleggers, professionals én gewone lezers, gaan daar heel verschillend mee om. Sommigen willen ze helemaal schrappen of minstens tussen haken zetten, niet meer lezen. Anderen willen ze juist theologisch het volle gewicht geven. ‘Onze God is veel te *soft* geworden’ hoor je dan. Een ‘god met schone handen’, die redt het niet, die staat buitenspel in de harde realiteit van het bestaan. God is een heilige, gepassioneerde God, hij blijft niet onbewogen bij het zien van onrecht maar reageert daarop met vlammeende toorn! Dat geluid hoor je van rechts tot links, bij orthodoxe maar ook bij progressieve uitleggers. Die laatsten benadrukken het mededogen van God met de mensen in Gaza en op andere plekken, die wanhopig behoefte hebben aan een god die rechtzet, die boosdoeners verantwoordelijk houdt, die ingrijpt in een onhoudbare situatie.

Goed, in die lezing die ik hield kon ik dat allemaal nog naast elkaar zetten, al die verschillende visies en mogelijkheden, maar in de verkondiging moet je kiezen, en jezelf zo eerlijk mogelijk de vraag stellen: *wat wil deze bijbeltekst ons vanmorgen zeggen?* Of: *wat wil God ons vanmorgen zeggen?* Wil die ons angst aanjagen, bang maken voor de nabije toekomst? Dat kan ik niet geloven, en daarvoor hebben we die woorden ook niet nodig, de gebeurtenissen in de wereld zijn angstwekkend genoeg. Ik denk dat die woorden uiteindelijk bedoeld zijn als troost: er zal worden ingegrepen, het onrecht wordt aangepakt, God laat het er niet bij laten zitten. Dat geloof, of minstens die hoop, heb ik nodig, want dat rechtzetten gaat niet vanzelf! Daar is een macht en een gezag voor nodig dat nog wel iets hoger is dan dat van het Internationaal Strafhof in Den Haag, want dat oordeel wordt alleen geaccepteerd door wie het er toch al mee eens waren. Het is ook ongelooflijk moeilijk in te zien, dat je fout zat of zit.

Even terzijde: laten we niet te snel oordelen. Hoe lang hebben wij er niet over gedaan, voordat we konden erkennen dat de zogenaamde politionele acties in Nederlands-Indië toch echt een koloniale oorlog waren, een strijd *tegen* een gerechtvaardigd vrijheidsstreven, ook al was dat niet helemaal zoals wij Nederlanders ons dat hadden voorgesteld. Wat nog niet meteen iets zegt over die 20-jarige soldaat daar, die ook maar gestuurd werd, al zijn er ook onder hen die vreselijke dingen hebben gedaan.

Als ik nu naar de internationale politiek kijk, verlang ik wanhopig naar een scheidsrechter, die een wijs, verstandig *en mild* oordeel uitspreekt dat overtuigend is en dat met kracht wordt doorgevoerd. Maar die mildheid, hoe zit dat dan? Is dit niet heel erg radicaal? 'Hun bloed wordt vergoten als was het maar stof, hun vlees zal tot straatvuil vergaan.' – moet dat nou echt? Gaat de Eeuwige hier in zijn ijver, zijn na-ijver niet te ver? Of leef ik dan te beschermd en is dat een lonkend perspectief voor de verdrukten, dat de verdrukkers vernietigd worden? Ja, soms kun je zo in de verdrukking zitten, zo wanhopig worden, dat je *dat* gaat hopen, gaat bidden. Dat is begrijpelijk, maar is dat nu de definitieve boodschap van deze profeet, dat z'n vijanden eraan gaan? Nou, eerder kijkt hij naar zichzelf en naar zijn eigen volk, en vraagt hij zich af of *die* het wel doorstaan, dit algehele oordeel. Dat is altijd de kracht van de profetie in Israël: het gaat niet over anderen, het gaat allereerst over ons. En of het goedkomt? De profeet laat het open:

'Zoek de HEER, jullie in het land die nederig zijn en naar zijn wetten leven, zoek rechtvaardigheid, zoek nederigheid: *misschien* vinden jullie een schuilplaats op de dag van de toorn van de HEER.' (Sef. 2:3).

Er is toekomst voor wie nederig en rechtvaardig wil leven. *Misschien*. Is dat genoeg om met deze tekst te kunnen leven? We hebben hier afgesproken om ons te laten gezeggen door de verhalen, de getuigenissen ons overgeleverd over God en over ons. Maar we mogen wel iets terugzeggen, en vandaag zou ik terug willen zeggen: Heer, hou de maatvoering in de gaten. Wij mensen zijn daar slecht in, gaan soms door het lint, doet U dat beter. Doe niet wat uw tegenstanders doen, ga niet *over de top* met uw vergelding, hou voor ogen waar het op uit moet draaien.

\* \* \*

Ook Jezus spreekt in apocalyptische beelden. Wil hij ons nu ook al angst aanjagen? Dat lijkt me stug. Hij kritiseert wel het rotsvaste vertrouwen van zijn leerlingen in de tempel en de stad Jeruzalem. Vorige week hoorden we dat al: de leerlingen spraken vol bewondering over de imposante tempelgebouwen, maar Jezus prikt daardoorheen en ziet hoe wankel dat alles is, hoe snel de machtsverhoudingen kunnen wisselen. Een ondoordachte opstand tegen de Romeinse bezetters en je hebt je de woede van Rome op de hals gehaald, al wat je dierbaar is gaat verloren

Jezus zegt dat niet met zelfgenoegzaamheid, laat staan met leedvermaak. Hij waarschuwt zijn volgelingen, dat er op zeker moment niks beters kan zijn dan te vluchten en het vege lijf te redden. En hij waarschuwt, om in elk geval *niet* achter valse profeten en valse messiassen aan te lopen. Die waarschuwing is nog altijd even actueel.

Valse profeten zijn degenen die sussen, die zeggen 'stil maar, wacht maar, het zal zo'n vaart niet lopen' (in het boek Jeremia treedt er een op, Jer. 28). Valse messiassen waren destijds dolgedraaide heethoofden, die een opstand op touw zetten. Tegenwoordig zijn het niet meer alleen partizanen maar ook gekozen leiders die zich als (valse) messiassen opstellen. Populistische leiders met enorme pretenties: als je mij maar volgt, dan komt het goed. We kregen vrijdagavond bij Kerkcafé nog eens uitgelegd hoe dat werkt, en hoe we verleid worden door eenvoudige oplossingen die er vaak niet zijn. En het werkt: in donkere tijden is die behoefte aan een sterke leider onuitroeibaar, en die leiders weten dat en maken er misbruik van: 'Ik ga jullie problemen oplossen'. Jezus ontkent ook niet dat ze 'tekenen en wonderen' kunnen doen, dingen waar je versteld van staat – maar uiteindelijk zijn ze het niet, bieden ze niet wat ze beloven, geven ze veel meer om zichzelf dan om hun onderdanen.

Dat is wat ik bij Jezus hoor: verwacht geen wonderoplossing van een heerser die een eind maakt aan alle ellende. Wantrouw alle leiders die dat beloven, die komen met simpele oplossingen waarbij andere groepen de schuld krijgen en wij niks hoeven te veranderen. Laat je niet betoveren door wat er groots en spectaculair uitziet. Uiteindelijk is het een geloofskwestie: wie of wat aanbidden we? 'Heidendom', om die religieuze taal te gebruiken, is vaak veel spectaculairder dan het verhaal van Jezus en zijn God. Het vraagt wat, om het vol te houden met dat bescheiden verhaal van trouw zijn en recht doen van die sjofele rabbi uit Nazaret. Maar het zal de moeite waard zijn, belooft hij ons

Want dan komt de Mensenzoon. Ook een beeld uit het oude testament, van de profeet Daniël. Waarin is die dan anders? We zouden eigenlijk Daniël erbij moeten lezen, waarbij die eenvoudige mensengestalte opkomt te midden van het geweld van vier grote beesten, angstaanjagende draakachtige gestalten die staan voor de machten van de toenmalige grootmachten. Die gaan allemaal te gronde, al kunnen ze nog een hoop ellende aanrichten. Dan komt iemand in de gestalte van een mens, 'komend op de wolken, bekleed met grote macht en luister' (Marcus 13:26, Daniël 7:13). Hij komt, zegt Jezus, en hij zegt het er niet met zoveel woorden bij, maar je voelt aan alles: hij is het zelf, in al zijn eenvoud en kwetsbaarheid, want ze ruimen 'm wel uit de weg.

\* \* \*

Terug naar die Dag van de Heer. Is zo'n dag te verwachten? Ik zie het niet voor me zoals de schrijver Belcampo in zijn verhaal *Het grote gebeuren*, waarin hij het einde der tijden laat plaatsvinden in *Rijssen, of all places*, het vrome dorp met z'n vele kerken. Fantastisch verhaal, in alle betekenissen, want hij maakt wel een punt: de 'uitverkorenen', dat blijkt net even anders te zitten dan iedereen dacht, van de *usual suspects*, de mannenbroeders in het zwart, komen de verborgen zonden tevoorschijn, en mensen van wie je het niet verwacht gaan hemelwaarts...

Maar nee, zo letterlijk zie ik dat niet, en dan vraag je je dus af, of er überhaupt wel een goede toekomst is, en een dag van rechtzetten. Of dat niet een naïef, kinderlijk geloof in rechtvaardigheid is, die er in deze wereld niet is? Dat is dus precies waar ik bang voor ben: *dat kan toch niet waar zijn!* Juist daarom blijf ik dat lied 755, 'Dag der dagen' hartstochtelijk meezingen.

Tot slot iets over dat lied van Schumann – ik heb u er al op gewezen, ik kan het niet laten u er nog iets over te vertellen. Niek Schuman was docent oude testament en liturgie, en combineert in dat lied zijn beide passies. Hij neemt het oude *Dies irae* op, een middeleeuwse hymne die de dag des oordeels zo dreigend bezingt als Sefanja erover spreekt, en hij dicht zijn lied in datzelfde ritme. Drie korte regels met heel strak rijm, *maar*, op een nieuwe melodie. Die weliswaar op de oude geënt is, maar dan in majeur! En de tekst, die legt hij uit naar zijn diepste bedoeling, als een herstel, een rechtzetten, een eindelijk opademen van de mensheid. Dat is waar het ten diepste om gaat, en die passie, daar gaat het om. Die zou ik graag onder het hel-en-verdoemenis-verhaal rond deze teksten tevoorschijn preken. Dan kan ik met die teksten leven, ook die harde oordeelsteksten.

Of dat gaat gebeuren, en wanneer en hoe, weet ik niet, hoe zou ik, als zelfs de Zoon het niet weet (Marcus 13:32). Maar ik weet wel dat het goed is in die hoop en verwachting te leven.

Amen.